

Lónyay Zsigmond (1593—1653).

Történeti tanulmány. Irta *Péter Mihály*: ev. ref. lelkész. Sátoralja-Ujhely. 1902. 8°. 111. lap. Ára 2 k. 40 fill.

Nem nagy igényekkel lép föl e munka, csak egy szerény kísérlet akar lenni, hogy a XVII. század egyik kiváló államférfiát, Lónyay Zsigmondot élénk állítsa, hogy reá fordítsa azoknak a figyelmét, kik kedvezőbb helyzetben vannak, kik hozzáférhetnek a levéltárak eddig még napvilágra nem jutott adataihoz, hogy megírják ezen eddigelé nem eléggé méltányolt államférfiú működését, életrajzát.

A nagy-lónyai és vásárosnaményi Lónyay család a hagyomány szerint úgynevezett első foglалású nemzetség, mely számos jó hazafit adott a nemzetnek; alig van olyan korszak, melyben egy-egy Lónyay ne szerepelne és mindig hazafias irányban. Már a mohácsi vész előtt is több oklevél emlékszik meg a Lónyay-család egyes nevezetesebb férfi tagjairól, kik között comesek is szerepelnek, néhányan, mint kiváló törvénytudók, diplomaták, tűntek ki. Később, az erdélyi fejedelmek udvarában is nagyobb szerepet játszanak s mindig van az erdélyi fejedelmek szolgálatában egy-egy Lónyay, kikben a hazafias érzés a protestantizmus szeretetével volt összeforrvva.

Ebből a családból származott Lónyay Zsigmond, ki mint gazda a család vagyonát növeli, mint harczos karddal küzd a Bethlen seregében, mint államférfi Bethlen, majd I. Rákóczy György korában szolgál hazájának. Lónyayra már gyermekkorában nagy hatással voltak a politikai események, mély benyomást gyakoroltak kedélyvilágára s megrázták fogékony lelkét; látta a jogaiért, szabadságáért síkra szállott magyarságot élén Bocskayval, a szabadsághósszal és látta a megkoronázott királyt szemben a nemzettel.

A Lónyay-család tradíciója szerint egy-két családtag mindig tartózkodott Erdélyben; ide törekszik Zsigmond is és csakhamar már a Bethlen seregében látjuk, a mint a politikai és vallási szabadságért küzd. Azonban nemsokára visszavonúl, valószínűleg azért, hogy apja halála után a gazdaságot rendezze, de ezen idő alatt is állandó élénk összekötésben áll az erdélyi udvarral. Az 1619—20-iki pozsonyi országgyűlésen már mint „hitvédő“ szerepelt, kire a vallásért küzdő két párt egyaránt bizalommal tekintett, egyszerre volt meghittje az erdélyi fejedelemnek és a királynak is.

Alig záródik le az 1620-iki besztterezebányai országgyűlés, a 27 éves ifjú megházasodik, de házassága nem akadályozza abban, hogy honfiai kötelességét teljesítse. Ott találjuk a besztterezebányai tractán is (1623.), melynek eredménytelensége Bethlen Gábort ismét fegyverfogásra kényszerítette s a bécsi békére vezette. Lónyay ebben az időben már tekintélyes szerepet vitt, a mit mutat az is, hogy Bethlen Gábor csakhamar krasznai főispánná nevezi ki (1627.) s mint megbí-

zottját küldi az ezen évben tartott pozsonyi, majd tokaji békealkudozásokra; ugyancsak ekkor fordul feléje a császári kegy is, midőn a pozsonyi békekötés után Ferdinand bárói rangra emeli.

Lónyay Zsigmond tulajdonképeni szereplése azonban a Bethlen Gábor halálát követő zavaros viszonyok között kezdődik s tetőpontját I. Rákóczy György alatt éri el. Midőn Rákóczyt fejedelemmé választják, Lónyay hozzácsatlakozik s ő képviseli a fejedelem ügyét a király képviselőjével, Eszterházy nádorral szemben, ki eleinte Rákóczyt nem is akarta elismerni fejedelemmek; hosszas alkudozások után azonban mégis megkötik az egyezséget. Ugyancsak a fejedelmet képviselte Lónyay az 1634—35-iki soproni országgyűlésen is, hol hevesen küzd a klerus ellen, mely az erdélyi fejedelmet támadja. A sérelmek folytonos fölhalmozása következtében tartott 1637—8-iki pozsonyi országgyűlésen szintén jelen van és előkelő szerepet játszik, épen ő az egyik kiküldött, ki a nádor előtt kifejti a protestansok sérelmeit. A bécsi udvar azonban nem enged, mire Rákóczy fegyvert ragad s diadalmasan nyomulva előre csak akkor dugja hüvelyébe győzelmes kardját, midőn a megrettent nádor békét ajánlott. A béketárgyalásokra a fejedelem ismét Lónyayt küldi ki, majd a sárosi értekezleten is ő képviseli a fejedelmet, de minden törekvése megtört a nádor makacs magatartásán s így Lónyay eredmény nélkül ment a kassai országgyűlésre, hol a rendek Lónyay felszólalására elhatározták, hogy vaianemnyi törvény megtartását követelik. Az ekkor újból megnyílt tárgyalásokra a közbizalom ismét Lónyayt küldötte ki Nagyszombatba.

A nagyszombati tanácskozáson tűnik ki teljes mértékben a Lónyay Zsigmond hazaszeretete, nagy jogi érzéke és szilárdsága. A fejedelem ellen irányzott becsmérléseket egyenesen visszautasítja s fölhívja a nádort, hogy nyugodt, komoly irányban folytassa a tárgyalásokat, mert a nádor a haza romlását a „lázadók“nak és a „saját hasznát hajhászó“ Rákóczynak tulajdonította. A nádor makacs magatartása nagyon hosszúra nyújtotta és megnehezítette a tárgyalások menetét s Lónyay újabb útasításokat kért. Ekkor értesült arról, hogy szeretett hitvese meghalt. A lesujtott férj haza akart sietni, de a fejedelem, nem akarván a tárgyalások eredményét veszélyeztetni, a politikai viszonyok kényesítő hatása alatt, elnyomva saját érzelmeit is, megtagadta a Lónyay kérését. Lónyay átértette a fejedelem parancsát, meghajolt előtte és tovább folytatta a tárgyalásokat, melyeket rövid időre megszakított az 1645-iki ónodi országgyűlés. E gyűlés újabb útasításokat adott a követeknek, kik Nagyszombatba visszatérve hosszas küzdelem után több kedvezményt csikartak ki, de oly eredményt nem tudtak elérni, a milyent óhajtottak. Ez volt Lónyay utolsó nagyobb szereplése, a későbbi tractákon és a pozsonyi 1647—8-iki országgyűlésen már nem vett részt, visszavonult a szerepléstől, hogy a saját, eddig elhanyagolt ügyeit rendezze: nélküle alkották meg a linzi békét (1645.), de habár ő

maga nem vett részt a tárgyalásokon, a kiküldött követek az ő szellemében s legnagyobb részben az ő nyomdokain haladtak. Lónyay nem sokkal élte túl szeretett fejedelmét, az öreg Rákóczy Györgyöt, de megérte a westphaliai békét, mely záróköve a nagy 30 éves háborúnak; 1653. május 7-én halt meg. Egyszerűségéhez híven nem kívánt díszes temetést, sem drága márványt emlékéül, hanem csak eszméi győzedelmét óhajtotta.

Lónyay valóban egyik kiváló alakja a XVII. századnak, ki tevékeny részt vett minden mozgalomban, melyet a szabadságért, az alkotmányért indítottak; fiatalabb korában karddal, később tollal és államférfiúi tehetségével küzdött az erdélyi fejedelmek mellett a nemzet jogaiért. A politikus vonásait szépen egészítik ki más lelki tulajdonságai; mint buzgó protestans ember egyházának s azok lelkipásztorainak igazi gondviselője, valódi patronusa volt, könyvek kiadását segíve, s végrendeletében szigorúan meghagyja örökösének, hogy birtokain több kórházat építsenek a szegény, szenvedő nép számára.

Élete (1593—1653.) Európa egyik legmozgalmasabb korára, hazánk egyik legnévezetesebb időszakára esik, melyben igen fontos szerepet vitt, mégsem részesült kellő méltánylásban. Ebből a homályból akarja kiemelni ezen ismertett munká, melynek írója nem akar monumentalis művet alkotni, de teljes erejével törekszik az érdemnek áldozni, hogy lelkét megkönnyítse és másokat lelkesedésre keltsen. Figyelemre méltó munka ez; azonban sokat veszít a mű értékéből azáltal, hogy az író gyakran igen messze csapong tárgyától s a vallásügyi tárgyakba oly mélyen belebocsátokzik, hogy majdnem elfeledjük, hogy tulajdonképen miről is szól a munka, vallásügyi sérelmekről-e vagy Lónyay Zsigmondról, annyira eltereli figyelmünket a főszemélyről a vallási ügyek túlságos részletezése. Mentheti az író az, hogy szükséges volt a viszonyok megérthetése végett ismertetni a kor eseményeit, de óvakodni kell a túlzásoktól, mert a történetírónak tárgyilagosnak és elfogulatlanoknak kell lennie. Máskülönben dicséretet érdemel munkája, mely bizonyára el fogja érni célját, hogy a történetírók figyelmét Lónyay Zsigmondra fordítsa, erre a XVII. század első felében nagy szerepet játszott derék államférfiúra.

Görög Ferencz.

Új könyvek.

Egyházjog. *A magyarországi egyházak alkotmánya és közgazgatása.* Kossuthány Ignác kolozsvári egyetemi tanár e cím alatt nagybecsű munka I. kötetét adta ki két részben, mely szigorúan történeti, tudományos alapon álló, szabadelvű eszmékben gazdag munka